

РОЗВИТОК БІРЖОВОГО ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Досліджено ключові аспекти функціонування та розвитку фондового ринку в Україні. Основна увага приділяється дослідженню динаміки розвитку біржового фондового ринку, зокрема аналізу обсягів товарів на фондовому ринку.

Ключові слова: фондова біржа, фондовий ринок, економічний розвиток, фінансовий ринок.

Abstract

The key aspects of the functioning and development of the stock market in Ukraine are studied. The main attention is paid to the study of the dynamics of the stock market, in particular the analysis of the volume of goods in the stock market.

Keywords: stock exchange, stock market, economic development, financial market.

Вступ

Однією з найважливіших складових фінансового ринку України є фондовий ринок, який є основним показником стану економіки країни і дуже гостро реагує на будь-які зміни в державі. Ефективність функціонування фондового ринку залежить насамперед від потужної інфраструктури, яка створює відповідні умови для випуску та подальшого обігу цінних паперів. У сучасних умовах актуальним є дослідження проблеми створення і розвитку ефективно функціонуючого фондового ринку, здатного забезпечити економіку країни достатніми обсягами інвестиційних ресурсів, необхідних для стабільного розвитку економіки держав.

Результати дослідження

Фондовий ринок України на сучасному етапі свого розвитку є неефективним через низку невирішених питань, які суттєво впливають на створення дієздатного та ефективного фондового ринку. Незважаючи на позитивні тенденції, слід зазначити, що вибір ліквідних фінансових інструментів на фондовому ринку України для вітчизняних інвесторів дуже обмежений. Нестабільність вітчизняного фондового ринку гальмує його розвиток, не дозволяє йому розвинути в повноцінний механізм мобілізації фінансових ресурсів [1].

Основною проблемою українського фондового ринку є значна потреба в інвестиційних ресурсах. Це пояснюється такими факторами:

- наявність тіньової економіки, яка містить значну кількість ресурсів, що вилучаються з обігу на офіційному фінансовому ринку;
- макроекономічна нестабільність та недиверсифікація економіки, що не дозволяють створити клас фундаментальних (або пасивних) довгострокових інвесторів;
- обмежена кількість ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів та інші.

Незважаючи на те, що сучасні макроекономічні процеси характеризуються нестабільністю, фондовий ринок України з року в рік нарощує свій потенціал і демонструє тенденцію до зростання. Станом на початок 2022 року в Україні налічується 1 807 професійних учасників, які мають ліцензії на певні види професійної діяльності на фондовому ринку. Юридичними особами, які випускають цінні папери в нашій країні, є держава, державні підприємства, що стали акціонерними товариствами, комерційні банки, акціонерні товариства, комерційні структури, органи місцевого самоврядування [2].

З метою оцінки стану фондового ринку розглянемо загальний обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видами фінансових інструментів за 2020 року (табл. 1) [3].

Таблиця 1 – Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видами фінансових інструментів протягом січня-грудня 2020 року, млн грн

Період	Акція	Акція іноземного емітента	Акція КІФ	Державний дериватив	Інвестиційний сертифікат	Облігація внутрішніх державних позик	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик	Облігація іноземного	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Опціонний сертифікат	Ф'ючерний контракт	Усього
Січень	12,57	0,29	0	0	0	21793,81	0	25,48	0	0	200,48	0,47	0	22033,10
Лютий	21,94	0,71	0	0	43,43	14105,27	22,94	6,25	0	0,63	101,29	0,61	0	14303,09
Березень	290,73	0,55	0	0	0,18	41266,88	29,35	138,34	13,10	0,05	218,43	0	0	41957,63
Квітень	5,61	0,10	0	0	1,15	26697,71	0	15,53	5,84	0	2,79	0	0,03	26728,74
Травень	1,47	0,82	0	2,82	0,79	25962,21	1,54	43,31	0	0	17,11	0	1,41	26031,49
Червень	4,35	0,37	3,33	0	0,35	24826,19	587,28	58,87	0	0	18,22	51,17	0,64	25550,77
Липень	12,19	1,39	0	0	1,02	24887,47	1087,95	148,48	0	0	224,17	7,36	0,74	26370,77
Серпень	8,52	0,59	0	0	0,92	27528,82	77,54	83,62	0	0,19	4,85	0,16	0,69	27705,90
Вересень	49,10	0,70	0,26	0	1,12	27655,39	539,80	136,41	0	0,20	10,46	0,02	1,18	28394,64
Жовтень	136,75	0,50	0,10	0	0,91	18970,44	518,87	134,86	6,02	3,01	14,55	0	1,97	19787,96
Листопад	10,42	0,52	0	0	0,62	23284,39	199,63	186,39	0	0	7,01	0,03	7,64	23696,64
Грудень	40,47	0,40	0,03	0	0,38	51675,39	791,60	177,75	46,39	0	108,20	0	9,07	52849,68
Усього	594,13	6,95	3,72	2,82	50,85	328653,97	3856,51	1155,28	71,36	4,09	927,56	59,82	23,37	335410,42

Отже, найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом зазначеного періоду зафіксовано за облігаціями внутрішніх державних позик – 328,7 млрд грн (97,99% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом січня-грудня 2020 року).

Найменший обсяг торгів за фінансовими інструментами на організаторах торгівлі протягом зазначеного періоду зафіксовано за державними деривативами – 2,82 млрд грн (0,08% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом січня-грудня 2020 року).

Проаналізуємо біржові контракти на організаторах торгівлі (табл. 2) [3].

Таблиця 2 – Обсяг біржових контрактів на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту (у розрізі організаторів торгівлі) протягом січня-грудня 2020 року, млн грн

Організатори торгівлі	Акція	Акція іноземного емітента	Акція КІФ	Державний дериватив	Інвестиційний сертифікат	Облігація внутрішніх державних позик	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик	Облігація іноземного емітента	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Опціонний сертифікат	Ф'ючерний контракт	Загальний підсумок
УБ	191,93	6,75	0	0	7,45	1998,87	21,38	121,63	5,84	0	43,50	0	16,60	2413,95
ПФТС	402,20	0,20	3,72	0	43,40	125899,61	3440,29	857,95	65,52	4,09	817,55	0	0	131534,53
УМВБ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6,77	6,77
ПЕРСПЕКТИВА	0	0	0	2,82	0	200755,50	394,83	175,70	0	0	66,50	59,82	0	201455,17
Усього	594,13	6,95	3,72	2,82	50,85	328653,97	3856,51	1155,28	71,36	4,09	927,56	59,82	23,37	335410,42

На біржовому ринку протягом січня-грудня 2020 року спостерігалася консолідація торгівлі цінними паперами на двох фондових біржах «Перспектива» – 201455,17 млрд грн та «ПФТС» – 131534,53 млрд грн, що в цілому складає 99,28% загальної вартості біржових контрактів.

Розглянемо обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі (табл. 3) [3].

Таблиця 3 – Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі за видами ринку протягом січня-грудня 2020 року, млн грн

Організатори торгівлі	Первинний ринок		Вторинний ринок				Усього
	Спотовий ринок	Усього на первинному ринку	Ринок РЕПО	Строковий ринок	Спотовий ринок	Усього на вторинному ринку	
УБ	0	0	451,69	16,60	1945,66	2413,95	2413,95
ПФТС	246,45	246,45	2551,61	0	128736,47	131288,08	131534,53
УМВБ	0	0	0	6,77	0	6,77	6,77
ПЕРСПЕКТИВА	0	0	55372,98	0	146082,19	201455,17	201455,17
Усього	246,45	246,45	58376,29	23,37	276764,31	335163,97	335410,42

Отже, дві фондові біржі характеризуються найбільшим обсягом біржових контрактів з цінними паперами протягом січня-грудня 2020 року: «ПФТС» – 131534,53 млрд грн та «Перспектива» – 201455,15 млрд грн, що становить 99,93% від загального обсягу біржових контрактів протягом зазначеного періоду.

Аналіз звітних даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку показує, що для зростання українського фондового ринку необхідно акцентувати увагу державної влади на першочерговому розвитку первинного ринку цінних паперів (особливо виходячи із досвіду США, необхідно розвивати ринок облігацій перспективних компаній з інноваційною спрямованістю, але під жорстким державним контролем). Важливо підвищити обізнаність населення щодо необхідності та способів залучення заощаджень в економіку країни через фондовий ринок. Активна участь населення в обороті інвестиційного капіталу дасть змогу розвивати фондовий ринок та економіку в цілому, в цьому випадку підприємства отримають заощаджені кошти і зможуть розвиватись, зміцнюючи таким чином національну економіку [4].

Висновки

Фондовий ринок України є несформований, малоліквідний, з високим рівнем монопольної та конфіденційної торгівлі та не виконує своєї основні функції щодо залучення емітентами фінансових ресурсів.

Для розвитку та зміцнення позицій українського фондового ринку необхідно удосконалити правову та організаційну базу, підвищити його технологічність та прозорість, зробити ринок інвестиційно-привабливим як для великих іноземних компаній, так і для широкого кола приватних інвесторів. Це є найважливішим перспективним завданням розвитку фондового ринку, яке може бути спрямоване на мобілізацію фінансових ресурсів, їх раціональне використання та перерозподіл на основі конкуренції між компаніями за умов швидкого розвитку економіки, оскільки обіг цінних паперів є необхідним і обов'язковим елементом ринкової економіки в розвинених країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Благун, І.І. Фінансовий ринок України – сучасний погляд на сутність поняття. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 2. С. 13-20
2. Мельник О. І., Капітан І. М. Сучасні тенденції розвитку фондового ринку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/60.pdf.
3. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2020 року. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>.
4. Семенюк Л.В., Цахнів Л.Ю. Проблеми та перспективи діяльності фондового ринку в Україні: URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Economics/3_86789.doc.htm.

Гребінь Марина Миколаївна – студентка групи П-19б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: marhreb22@gmail.com;

Пілявоз Тетяна Миколаївна - к.е.н., доцент кафедри підприємництва, логістики та менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, email: vitan1975.75@gmail.com

Grebin Marina – P-19b student, Faculty of management and informative safety, Vinnytsya national technical university, Vinnytsya, e - mail: marhreb22@gmail.com;

Piliavoz Tetiana – Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor of the Department of Entrepreneurship and Financial Activity, Vinnytsya National Technical University, Vinnytsya